

ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Сурченко С. В. (м. Запоріжжя)

Скіфсько-перська війна 513 року до н. е.

Заспів

Зустрічаючи відвідувачів комплексу «Запорозька Січ», ми звертаємося до них зі словами: – Вітаємо Вас на святій хортицькій землі! Хортиця – це духовний центр України і кожен українець повинен відвідати цю благословенну землю: і щоби напитатися цілющою енергетикою, яка пломенить із її надрів, і щоби проникнути в сиву глибочи́нь та побачити і відчути, як жили, як боролися та боронили терени України наші пращури – славні лицарі запорозькі!

На моє переконання термін «Духовний центр України» з'явився не випадково, він виринув із підсвідомості, із Космосу! І він прижився, і він ні в кого не викликає несприйняття – значить до цього клаптика української землі повернулася колишня назва, колишня слава, колишня місія!

А тому я вирішив здійснити розвідку в глибину тисячоліть та подати своє бачення тих подій, бо перелопативши велику кількість друкованої продукції, маю свою точку зору на події сивої давнини, які відбувалися на теренах нашого з вами Запоріжжя.

Духовна складова буття

Все в світі взаємопов'язане і кожна історична подія має якусь першопричину, яка в свою чергу залежить від об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Є точка зору, яку узагальнив творчий колектив під керівництвом М. Чмихова в підручнику «Археологія та стародавня Історія України», що періодизація історичного процесу в голоцені (12 тис. р. до н. е.), пов'язана з космічними циклами, на зламі яких відбуваються визначні події [1].

Л. Гумільов в низці праць, і перш за все в книзі «Етногенез і біосфера Землі», процес виникнення суперетносу також пов'язував з кліматичними умовами і якимось сигналом з космосу – пасіонарним вибухом, котрий пробуджує сплячий до того етнос і штовхає його в горнило Історії [6].

А. Тойнбі в праці «Дослідження Історії», висуваючи теорію «Виклик – і – Відгук», пов'язує існування історичних цивілізацій з географічним середовищем в поєднанні з волею Єдиного Духа [5].

Ю. Шилов в книзі «Прабатьківщина Аріїв» говорить про касту брахманів, як стримуючий та керуючий елемент в нормандському степовому середовищі [4].

Проаналізувавши ці теорії, ми бачимо, що суспільство, перебуваючи в певних географічних умовах, щоби вижити, вибудовує певну життєздатну систему механізмів.

На нашу думку, одним із таких механізмів є Духовний Центр Аріїв, який активно впливав і впливає на історичні процеси.

В самій ідеї Центру немає нічого незвичного та фантастичного – Світ постійно керується із таких Центрів. Були: Вавилон, Рим, Константинополь, Київ, Москва, Вашингтон. Були чисто духовні: Рим, Єрусалим, Мекка, Лхаса. І якщо світський Центр не мав такого впливу та ваги (за деякими винятками), то духовні Центри були, є і будуть вагомими суб'єктами життєдіяльності цивілізацій.

Духовний Центр Аріїв (ДЦА) – це субстанція, котрій тяжко дати визначення і вбудувати в систему координат сучасного інформаційного поля. Люди, котрі жили декілька тисячоліть тому, сприймали Бога, як інформаційне поле, як польову першооснову Всесвіту. Прадавні

мудреці вірили в реальність потойбічного світу, вони вміли в нього входити і користувалися цим. Так що наш Центр з одного боку ототожнюється з самою ідеєю Бога, а з іншого – це Храм, дорога до Бога!

Створений на потребу дня, можливо вихідцями із якоїсь високо розвинутої цивілізації – Ю. Шилов говорить, що жерцями Арати, а можливо і Атлантиди, – він активно впливав на життя тогочасної ойкумени: направляв, вів, вчив, контролював [4].

Центр знає – що і де відбувається, і постійно втручається в життя тих суспільств: призначає вождів, вказує подальші об'єкти і території для контролю та освоєння, перекидає юнацькі молодецькі ватаги (прообрази козацьких загонів) з одного на інше місце, котрі виконуючи роль зовнішнього пролетаріату, об'єднавшись з внутрішнім пролетаріатом (Тойнбі), руйнують ці державні утворення; дбає про охорону своєї території, запрошуючи для цього самих войовничих та гідних [5].

Коли ми вивчаємо історію стародавнього світу, то якимось індивідуально відносимося до поняття Часу, вірніше ми не надаємо особливого значення тим цифровим символам, котрі трапляються в тексті – 50, 100, 500 років тому. Час, як один із компонентів Всесвіту, втратив в нашому світосприйнятті свою сутність, свою значимість, він посірів та зневілювався. За цифрами, фактами та подіями ми не бачимо конкретної людини, ми не можемо досягнути внутрішній світ суб'єктів історичного процесу. Ми знаємо імена царів, фараонів та імператорів, назви їхніх столиць і місця видатних битв, але це було так давно, що треба мати дуже хорошу художню уяву, щоби спробувати відтворити минулошне життя.

Тому для того щоби розібратися в нашій та світовій історії та добре її знати – потрібно опуститися до рівня тієї людини і спробувати відтворити реалії того життя, а для цього нам потрібно розглядати історичний процес в русі, з урахуванням цілого комплексу питань.

У вітчизняній історичній науці, певно, немає теми більше вивченої та описаної, ніж скіфська епоха і особливо перипетії скіфсько-перської війни. Академік Б. О. Рибаків написав монографію «Геродотова Скіфія» [7]. М. І. Артамонов та Є. В. Черненко видали свої напрацювання по цій темі [8; 9]. Авторські колективи, які працювали над виданням «Історії України», обов'язково посилалися на їх напрацювання, додаючи і своє бачення того чи іншого моменту в розумінні причин та перебігу тих подій, які дійшли до нас від античних авторів і перш за все від Геродота Галікарнійського.

Мідія

В кінці 1-го тисячоліття до н. е. розрізненні арійські племена, сконцентровані на схилах Гіндекушу та Іранського нагір'я, об'єдналися в Мідійський племінний союз на чолі з Дейокою, який встановив царську владу та заснував столицю Ектабани. Своєї могутності Мідія досягла в 7 ст. до н. е. при царі Кіоксарі, який зумів залучити на свою сторону скіфів і розгромити Ассирію, Елам та Урарту.

Проти його сина Асістрага була зорганізована змова і владу в 550 році до н. е. захопив онук по матері перс Кір. Гвардією Асістрага, з відповідним комплексом привілеїв, були скіфи і тому вони прийняли активну участь в боротьбі проти заколотників. В змові активну участь прийняла як перська, так і мідійська знать, невдоволена тим, що була відсторонена від царського двору. В результаті цієї змови владу захопили Ахеменіди

Золота царська пектораль
IV ст. до н. е. (з кургану Товста Могила,
Дніпропетровська обл.)

(від назви перського царського роду, родоначальником якого був Ахемен), а керівні посади в державі обіймали представники як перської так і мідійської знаті [11, с. 240-241].

Прихід до влади Дарія

Виникає питання: – Хто такі скіфи? Як вони тут з'явилися і яку роль відігравали в цих подіях?

Геродот розповідає, що скіфи, переслідуючи кіммерійців, зайшли до Мідії і активно втрутилися в політичні баталії Передньої Азії, прийнявши участь в розгромі Асирії і протягом 28 років були активним чинником в урегулюванні внутрішніх та зовнішніх питань держави.

Переможені персами в 550 році до н. е. вони відійшли до Середньої Азії, продовжуючи напади на Ахеменідську Персію, що спонукало Кіра до військового походу проти них. Геродот розповідає, що в 530 році скіфи розгромили персів, полонили Кіра і відрубавши йому голову, вкинули в бурдюк з кров'ю [11, с. 243].

Син Кіра Камбіз продовжив загарбницьку політику батька, захопивши Єгипет в 525 році до н. е. Будучи психічно неврівноваженим, порвавши з релігією предків, нівечачи традиції свого народу та насаджуючи деспотію східних тираній, він викликав невдоволення в державі. І хоча, бажаючи загасити полум'я протесту, вбив рідного брата Бардію, який користувався повагою в народі – це його не врятувало. При загадкових обставинах (був поголос, що він випадково настрикнувся на свій кинджал) по дорозі з Єгипту, загинув [11, с. 244].

Ще до цієї загадкової смерті, в Персії спалахнуло повстання на чолі з Лже-Бардією і владу в державі захопив маг Гаумата, лицем схожий на Бардію.

Змову проти цього енергійного правителя, який користувався любов'ю в народі, очолив представник молодшої лінії дома Ахеменідів, син Гістаспа, Дарій, який разом з семи вельможами пройшов через охорону і по зв'язочному зарізав Лжебардію [11, с. 246].

Так детально ми проінформовані про ці події перш за все, дякуючи напису на Бехестунській скалі, в якому Дарій описує свою участь в заколоті, а також «Історії» Геродота [12, с. 462].

Але дуже багато залишилося «поза кадром» і треба докласти величезних зусиль, щоби спробувати відтворити істинну картину тих подій.

Скіфи

Перш за все нас цікавлять скіфи. Ми залишили їх в степах Середньої Азії після перемоги над Кіром. Ми переконані, що скіфи приймали активну участь у приході до влади в Персії мага Гаумати і були його головними військовими з'єднаннями.

Таким чином скіфи дійсно були реальним та вагомим чинником передньоазійської історії на протязі 28 років, про що сповіщав Геродот.

Дарій таки витіснив скіфів з Персії, на що у нього пішло три роки, і вони відійшли до Бористену. Цілком ймовірно, що їх там прийняли не зовсім привітливо і їм довелося силою зброї відновлювати своє право на володіння Степом. У Геродота є розповідь про те, як їх раби, стали до бою з ними і не пускали до своїх домівок [1, с. 3].

Давайте більш уважніше придивимося до скіфського царя Іданфірса. Сміємо припустити, що в тій громадянській війні в Мідії він брав активну участь. В його імені відчувається спорідненість з іменем батька Дарія – Гістаспом. Ім'я скіфа складається з двох слів: Гідан і перс.

У Геродота є цікава розповідь про подорож двох дівчат, які у супроводі двох хлопців, з дарами (снопами пшениці) направлялися із Північної Припонтиди на острів Делос для участі у ритуальних обрядах. Ця інформація вимагає більш детального вивчення і ми до неї ще повернемося, а зараз, продовжуючи наше дослідження, припускаємо, що ця експедиція – то були емісари Центру, які були послані на південь, до недавно колонізованих земель

Скіфська церемонія «Побратимство» (золота пластина, IV ст. до н. е., кримський курган Куль-Оба)

– то були наречені, місія яких була в тому, щоби вести контроль за новими державними утвореннями: і особистою присутністю, і вихованням спадкоємців престолу в дусі поваги до релігії Центру та традицій Батьківщини.

Гідан і Гістасп були братами, ймовірно, близнюками, тільки один залишився з батьком в Мідії, а інший був відправлений до Центру і там виховувався.

Під впливом східної розкоші, традицій і релігії Вавилону та Єгипту, арійська знать на чолі з царем Камбізом, пориває з релігією предків та егідою Центру. Відповідно, діти виховуються в іншому дусі та традиціях. Дарій є представником нового покоління арійців, які вже і не знають батьківської культури та релігії.

За зраду релігії Центру, Камбіз був вбитий і владу захопили скіфи на чолі з духовним лідером Гауматой та військовим керівником Гіданом, які поставили на меті повернення Персії до релігії предків

Привід та причини війни

Дарій, захопивши владу та одружившись з донькою Кіра, три роки провів в походах, придушуючи повстання та супротив в державі, про що він говорить в тому ж таки написові на скелі. Подолавши всякий супротив в державі, провівши економічні та адміністративні реформи, помстивши скіфам (сакам) за Кіра, він готується до війни зі Скіфією.

Чому? Нащо вона йому, така далека, незвідана земля?

Офіційним приводом до початку цієї війни, за словами Геродота, стала давня подія: «Цар побажав тепер покарати скіфів за вторгнення в Мідію і за те, що скіфи, які перемогли своїх супротивників – мідян, першими порушили мир». Певна річ, справжні причини походу не мали нічого спільного з цим твердженням, але була зручним виправдовуванням і обґрунтуванням претензій Перської держави на гегемонію в світі [1, с. 81].

Щодо справжніх причин вторгнення персів в Північне Причорномор'я, то вони постійно обговорювалися істориками. Більшість фахівців вважає: спроба Дарія підкорити Скіфію була частиною єдиного стратегічного плану – підкорення материкової Греції, а для цього потрібно було відрізати її від скіфського хліба, та забезпечити тили Персії від набігів кочовиків.

Ми ж бо вважаємо іншими причини цієї війни!

1. Творячи світову державу, Дарій, перш за все прагнув підкорити своїй владі арійську мовну єдність – і це його бажання зримо прослідковується в виснажливій індійській кампанії (підкорення Пенджабу), а також, в бажанні підкорити Грецію.

2. Але головне, що йому було потрібно, це: по-перше, духовне благословення Центру, бо ж він був не легітимним царем, а по-друге, взяти під контроль його діяльність і через нього здійснити свої плани стосовно світового панування.

3. Дарію потрібно було знищити прямих спадкоємців перського трону і перш за все, свого дядька Іданфірса.

Що до такої кількості війська, то в істориків ця цифра викликає сумніви – ми вважаємо цю цифру явно завищеною – по тим часам і сотисячне військо було завелике.

Виникає дуже багато запитань і по ходу цієї кампанії, і по маршруту пересування цієї армади – дуже багато недоречностей, незрозумілостей. Постає питання: чи то так Геродоту розповідали ольвіополіти, чи то так треба було подати автором, чи вже переписувачі наплутали та повикидали багато незрозумілостей для них – переписувачів. І тому тепер, через тисячі років історики сушать собі голови та намагаються докопатися до істини, щоби відтворити картини тієї далекої війни!

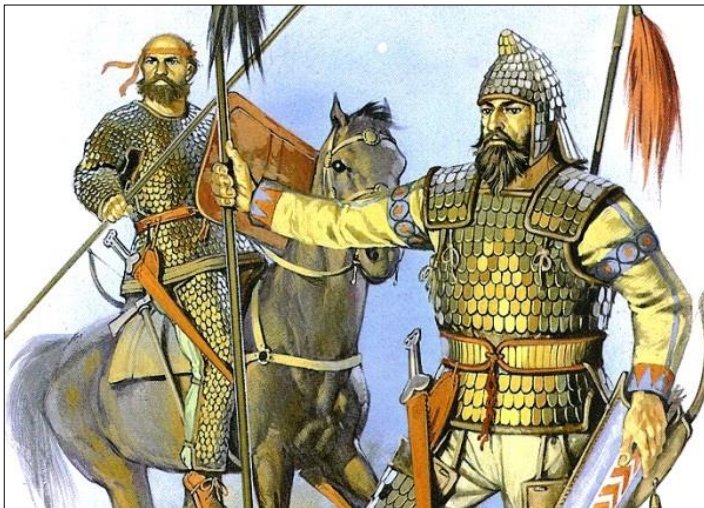
1. Незрозуміло, чому персами не були використані кораблі іонійських греків, котрі побудували зі своїх кораблів міст та залишилися мостом, допоки Дарій ганявся по Степам за скіфами? На цих кораблях можна було переправити військо в глибокий тил скіфам і висадитися на березі Меотиди (там де і буде збудоване велетенське укріплення Дарієм).
2. Чому не були задіяні: чи як союзники, чи примусово, військові та економічні потенціали грецьких міст, в дельтах рік на узбережжі Чорного моря: Тіри, Ольвії та інших.
3. Чому і ким був визначений термін в 60 днів? Що то за термін – цифра?

Рада племен

Коли скіфи дізналися про загрозу яка насувалася із-за Дунаю, то зібрали раду вождів племен, що населяли Степ для обговорення тактики ведення військових дій.

В цій раді прийняли участь царі: таврів, агафірсів, андрофагів, меланхленів, неврів, будинів, гелонів, савроматів по виробленню єдиного плану дій [1, с. 119].

Коли ми подивимося на мапу розселення племен, вожді яких прийняли участь в цій раді, то зауважимо, що таври та агафірси жили в горах (Крим та Карпати), андрофаги, гелони, меланхлени та будини жили на півночі, за лісами та болотами і могли спокійно пересидіти цю навалу.

Скіфська варта

Іданфірс – цар скіфів, запропонував дати бій на кордоні, але вожді деяких племен відповіли йому: – Це ваші з Дарієм справи, от і розбирайся з ним сам! Коли він підійде до наших кордонів, тоді ми будемо з ним битися.

Існують думки, одну з яких виказав в своїй роботі Є. В. Черненко, що тут попрацювали агенти Дарія, застерігши їх від підтримки скіфів [9, с. 54], та інша, запропонована авторами першого тому «Історії СРСР» – вожді цих племен були зацікавлені в ослабленні свого могутнього та агресивного сусіда [10, с. 145].

Виникає запитання: – А де саме відбулося те зібрання вождів племен Північної Припонтиди і чому володарі Степу (як стверджують історики) – царські скіфи, спокійно відреагували на цю зухвалу відповідь та дали їм можливість безперешкодно піти геть?

Стверджуємо, що ця рада відбулася на Хортиці, а ініціаторами та гарантами безпеки її учасників виступали брахмани Духовного Центру Аріїв!

Виходячи із цього скіфське військо було розділена на три загони: Основні сили скіфів очолив верховний цар Іданфірс другий загін під началом царя Скопасиса включав савроматів; до третього – очолюваного Таксакісом увійшли скіфи, гелони та будини. Населення разом зі стадами, відкочувало на північ, степ був випалений, вода в криницях

отруєна; військо скіфів трималося від персів на відстані денного переходу, не вступаючи в бій [1, с. 120].

Якщо прослідкувати маршрут пересування цієї армади, то ми побачимо, що армія Дарія по дорозі форсувала такі ріки, як Дністер, Південний Буг, Дніпро та ще силу річечок, які по тим часам було набагато повноводнішими ніж зараз; коли ж взяти до уваги Дніпро, то побачимо, що він є не набагато меншим Дунаю і що форсувати його потрібно було би напевно аналогічним штибом. Є точка зору, що Дарій далі Дністра взагалі не ходив.

Але ми з нею не згодні і, вірячи Геродоту, висуваємо своє бачення способу форсування цих річок та перебування на цих незнайомих персам, теренах.

Ми вважаємо, що переправи на цих річках були зведені жителями грецьких міст, заснованих в гирлах названих водних артерій, вихідцями з материкової та Іонійської Греції.

Гонитва за скіфами

Дійшовши до річки Оар (Берда) Дарій зупинив свою армію, збудував велетенське земляне укріплення і звідти направляв летючі загони в глиб території Скіфії, винищуючи все навкруги. Перси спалили в землях будинів дерев'яне місто Гелон, яке історики ототожнюють з Бельським городищем на Полтавщині [1, с. 124].

Але поставленої мети по розгрому скіфських військ не було досягнуто і тому Дарій, покинувши укріплення, почав спішно відходити до Дунаю, до переправи, де його чекав плавучий міст, термін існування якого з кожним днем спливав.

В той же час, Дарій продовжував шукати можливості для вирішальної битви і тому, через посланця, спробував спонукати скіфів на битву. На що отримав відповідь (яка інтригує дослідників не одного покоління) «На те цар скіфів, Іданфірс, – розповідає Геродот, – сказав таке: «Мої справи такі, персе. Я ще ніякої людини (досі) не злякався і не втік перед нею давніше, отже, і тепер від тебе не тікаю; я нічого іншого не роблю тепер, лише те, що звик робити в мирний час. А що я не воюю з тобою, то це я тобі поясню. Ми не маємо ні міст, ні обробленої землі, щоби боятися за них і чим скоріше починати з вами бій. Та як уже так конечно треба його починати, то ми маємо батьківські могили; ось відшукайте їх і спробуйте знищити, і тоді побачите, чи будемо воювати з вами за могили, чи ні. А до того, якщо не будемо мати достатньої причини, не будемо з вами воювати» [1, с. 127].

Так і не давши генеральної битви, скіфи набігами шарпали персів, які потерпали від нестачі води та провізії, від мору та нестачі фуражу – мерли коні та в'ючний скот.

Дні линули, військо тануло, скіфи заходили з тилу, перетинаючи шлях відступу і Дарій, покинувши поранених та хворих, під охороною своєї гвардії, чудом виривається із оточення і встигає переправитися через Істр, по випадково не зруйнованому мосту, термін існування якого уже був вичерпаний [1, с. 142].

Знову постає риторичне запитання: – То яка ж була мета цього походу?

В світлі однієї маловідомі інформації вимальовується дуже цікаве бачення цієї історичної події, яка збереглася в Пам'яті поколінь.

...Античний автор Помпей Трог¹, залишив згадку про те, що Дарій, виявляється, сватався до доньки Іданфірса, але той не дав згоди на цей шлюб. Ця інформація, в дещо іншій Інтерпретації, підтверджується готським автором Йорданом, який в своїй «Гетиці», приписує це сватання до доньки готського короля Антіра [2, с. 19].

¹ (Помпей Трог – римський письменник, що жив на рубежі нашої ери. Він написав фундаментальну «Історію», основна частина якої була присвячена діяльності Філіпа Македонського і Олександра Великого. Твір Помпея Трога не збереглося, але до нас дійшла праця Марка Юніана Юстіна: «Скорочення «Історії» Помпея Трога. Ні про місце, ні про час складання «Епітома» Юстіна немає ніяких відомостей. По мові цей твір відносять до кінця II або до початку III ст. н. е. «Скороченням» користувалися багато письменників (Ієронім, Августин, особливо Орозій та ін.). Йордан, мабуть, користувався безпосередньо Помпеем Трогом, якого згадує двічі.)

Висновки

Проаналізувавши перипетії історичних подій, котрі відбулися і в наших степах, і на просторах Іранського нагір'я, тобто в границях арійської Ойкумени в 6 ст. до н. е., ми пропонуємо таке бачення тих подій.

... Дарій – узурпатор, подавивши в крові повстання і підкоривши, ціною неймовірних зусиль саків, не дістав Іданфірса, який відійшов в степи Причорномор'я, разом з золотом та царськими клейнодами, посилає морем посольство до Центру (ДЦА) з проханням признання його права на перський престол. Розглянувши позов-клопотання, брахмани поставили умови: або поріднитися з Іданфірсом і таким чином з миром вирішити питання, або перемогти його в битві. І був визначений термін – 60 днів!

Стосовно Герроса та батьківських могил є багато версій та гіпотез. Так, І. Білик вважає, що вона знаходиться на Десні, де жили сівери, тобто скіфи (по грецькі суворі, похмурі). Ю. Шилов обожнює Кам'яні Могили і вважає їх духовним Центром. Д. Супорт вважав, що ця територія знаходилась біля м. Мелітополя. Ми ж бо вважаємо, що Духовний Центр Аріїв – Геррос, знаходився на о. Хортиця!

Коли ми уважно вчитася в Геродота, перенесемо на мапу маршрути пересування перської армії, то побачимо, що скіфи ввели персів і по землях нинішньої Мелітопольщини, і біля Камінної Могили, а от до Хортиці не допустили, відводячи Дарія все далі і далі на схід і північ, давши можливість спалити місто Гелон, спустошити землі сусідніх племен. Будучи поряд з Землею Предків – Герросом, Дарій так і не зміг в відведений термін здолати Іданфірса, домогтися руки його доньки, а тому, з рештками своєї армії, втік, не отримавши благословення і не вирішивши ні одного із поставлених перед собою завдань.

Хоча скіфський похід Дарія I закінчився поразкою, перси проникли вглиб скіфської території услід за відступаючим супротивником. Це дало підставу Дарію включити причорноморських скіфів в список підвладних йому народів під назвою «заморські саки» [9, с.137] Тобто уже в ті часи, для одурманення свого народу та надування шок перед сусідами, видавали бажане за дійсне.

Епілог

Забігаючи вперед, можна зрозуміти і претензії Македонії на Перський стіл і зухвалість Олександра Македонського у його претензіях на цю корону, а також панічний страх нащадка Дарія I – Дарія III перед цим арійцем. Благословення Центру вело Олександра! А от відсутність такого паралізувало волю Дарія III і привело його до нищівної поразки.

Джерела та література

1. Геродот із Галікарнасу. – К.: Скіфія, 1992
2. Йордан. О происхождении и деяниях гетов. – СПб: Алетея, 1997
3. Чмихов М. О. Археологія та стародавня історія України. – К.: Либідь, 1992
4. Шилов Ю. А. Прабатьківщина аріїв. – К.: Синто, 1995
5. Тойнбі А. Дослідження історії. – К.: Основи, 1995. – Т. 1
6. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. – М.: Эксмо, 2007
7. Рыбаков Б. А. Геродотова Скифия. – М.: Наука, 1979
8. Артамонов М. И. Киммерийцы и скифы (от появления на исторической арене до конца IV в. до н. э.). – Л.: ЛГУ, 1974
9. Черненко Є.В. Скіфсько-перська війна. – К., 1984
10. Історія Української РСР. – К.: Наукова думка, 1981. – Т. I
11. Редер Д. Г., Черкесова Е. А. История древнего мира. – М.: Просвещение, 1985. – Ч. I
12. Авдиев В. И. История Древнего Востока. – Л.: ОГИЗ, 1948